

LÆS BL.A:
NÅR FOGEDEN BANKER PÅ HOS
BØRNEFAMILIEN

23 GODE EKSEMPLER PÅ INDSATSER
FOR UDSATTE BØRN OG UNGE

SFi

DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

NYT FRA SFI

1 / 2013 MARTS

social forskning

side 04

side 10

INDHOLD

- 3** Handicap er ikke det eneste problem
- 4** Ingen effekt af delvise raskmeldinger ved psykiske lidelser
- 6** Når fogeden banker på hos børnefamilien
- 8** Rådgivning kan forhindre lejerudsættelser
- 9** Ingen pludselige bevægelser!
- 10** 23 gode eksempler på indsatser for udsatte børn og unge
- 12** 200 års syn på de nødlidende
- 14** Lodtrækningsforsøg er pålidelig – og krævende – forskning
- 15** Evidens er mere end effektmåling
- 16** Prisvinder: "Vi har fået mod fra evidensbaserede programmer"
- 17** Eliteforsker vil forstå unges stofbrug
- 18** Tyrkiske indvandrerægtepar bliver skilt hyppigere end tidligere

KRONIKKEN

social forskning

1 / 2013 MARTS

SFi

 DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

 Herluf Trolles Gade 11
DK-1052 København K
Telefon 33 48 08 00
Fax 33 48 08 33
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

 Social Forskning udgives af
SFI – Det Nationale Forskningscenter for
Velfærd for at orientere om resultaterne af
centrets arbejde.

REDAKTION:
Ulla Haahr (ansvarshavende)
Carsten Wulff
Mads Andersen Høg
Trine Jørgensen

ABONNEMENT:
Social Forskning er gratis og udkommer
med fire ordinære numre om året.
Abonnement på de ordinære numre kan
tegnes ved henvendelse til centret eller
på www.sfi.dk. Bladet kan frit kopieres.
Elektronisk abonnement kan tegnes på
www.sfi.dk
GRAFISK DESIGN: Hedda Bank mdd
FOTOS: Michael Daugaard (Forsiden, side 9
og 11), Colourbox (side 3), POLFOTO (side
5, 8, 14, 18 og 19), Hedda Bank (side 7),
Ole Bo Jensen (side 17)
OPLAG: 5.700
ISSN-NR. 0903-7535
TRYK: Rosendahls Schultzgrafisk

Handicap er ikke det eneste problem

Danskerne med handicap har det svært på arbejdsmarkedet. En ny rapport fra SFI viser, at det måske skyldes mere end handicappet: Godt 15 pct. af dem har problemer med at læse og skrive. Det tal overrasker ikke i Danske Handicaporganisationer, for handicappede har det svært i uddannelsessystemet, fortæller konsulent Malene Eskildsen.

AF TRINE JØRGENSEN

Kjeldsen, M.M., H.S. Houlberg og J. Høgelund: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2012.* SFI 13:01, ISBN: 978-87-7119-141-7. Kr. 170,-

"Det handler måske ikke kun om handicappet, men også om, at vi ikke har de samme forventninger eller stiller de samme krav til, hvad handicappede børn skal have ud af at gå i skole."

Sådan siger Malene Eskildsen, konsulent i Danske Handicaporganisationer, som reaktion på tallene i en ny SFI-rapport om handicap og beskæftigelse. De viser, at godt 15 pct. af danskere med handicap også har problemer med at læse og skrive. Det tilsvarende tal for danskere uden handicap er 6 pct., og dermed har handicappede et problem, der rækker ud over helbredet.

Det forhold kan da også aflæses helt konkret i beskæftigelsesstatistikkerne. I forvejen er der færre blandt de handicappede, der har et arbejde – 44 pct. mod 77 pct. blandt danskere uden handicap. Men ser man specifikt på dem, der både har et handicap og læse-skrivevanskeligheder at slås med, er det kun 28 pct., som er i arbejde.

DET STARTER I SKOLEN

De tal kommer ikke bag på Malene Eskildsen. Og kimen til dem bliver lagt allerede i skolen, påpeger hun:

"Det er desværre en kendt problemstilling, at børn og voksne med handicap klarer sig dårligere i uddannelsessy-

stemet og har dårligere forudsætninger for at klare sig på arbejdsmarkedet. Derfor har vi netop i Danske Handicaporganisationer fokus på inklusion i folkeskolen, for det er jo der, det starter. Det handler fx om at sikre, at undervisningen er tilrettelagt på en måde, så børn med handicap også får udnyttet det potentiale, de har, både når det gælder de fysiske rammer og undervisningsmetoderne," fortæller Malene Eskildsen.

Men det kan være op ad bakke, når man skal gennem uddannelsessystemet med et handicap i rygsækken. Og det gælder både, hvis det er det fysiske eller det kognitive, der sætter rammerne. For hvert trin i uddannelsessystemet falder flere og flere handicappede fra, og det kan der være gode grunde til, fortæller Malene Eskildsen.

"Helt konkret er det jo sådan, at hvis du har fået bevilget et hjælpemiddel for at kunne gennemføre en uddannelse – fx en it-rygsæk, som er meget brugt til ordblinde i disse år – så skal du aflevere det igen, når du afslutter uddannelsen, og så søge om det igen, hvis du fortsætter i en ny uddannelse eller i et job. Det skaber selvfølgelig nogle problemer for folk, som kan bidrage til frafaldet".

Endelig stilles der også lavere krav til handicappedes præstationer i skolen, mener Malene Eskildsen. Det gælder ikke mindst på specialskoleområdet, hvor flere undersøgelser har peget på, at undervisningskvaliteten er for lav.

ALLE HAR GAVN AF EFTERUDDANNELSE

Men hvad med dem, der for længst har overstået uddannelsestiden og nu gerne vil have et job? For dem handler det om efteruddannelse, mener Malene Eskildsen, og hun støttes af seniorforsker på SFI og medforfatter til rapporten, Jan Høgelund.

"At kunne læse en bog og skrive et brev har i mange tilfælde ikke noget med helbred at gøre, og vores undersøgelse tyder jo på, at der er et beskæftigelsesmæssigt potentiale i at tage fat i læse- og skrivevanskelighederne. Det gælder både for personer med og uden handicap, så her taler vi ikke om, at der skal føres en separat beskæftigelsespolitik for handicappede," siger Jan Høgelund.

SFI-rapporten om handicap og beskæftigelse er den fjerde i rækken, siden SFI begyndte at kortlægge området i 2002. Den bygger på data fra Danmarks Statistiks arbejdskraftundersøgelser og på registeroplysninger. Ifølge rapporten oplyste 15 pct. af de adspurgte i 2012, at de havde et handicap eller et længerevarende helbredsproblem af psykisk eller fysisk karakter. Det svarer til ca. 625.000 danskere.

Ingen effekt af delvise raskmeldinger ved psykiske lidelser

Delvise raskmeldinger hjælper tilsyneladende ikke mennesker med depression, stress og andre psykiske helbredsproblemer hurtigere tilbage i jobbet. Det viser den første undersøgelse af sin art, som danske forskere fra blandt andet SFI har stået for. Forskerne advarer dog mod at bruge undersøgelsen til at drage alt for hurtige politiske konklusioner.

AF JOURNALIST KIRSTEN HOLM-PETERSEN

I den vestlige verden er der flere og flere, som forlader arbejdsmarkedet med førtidspension som følge af psykiske lidelser som stress og depressioner. Det er dyrt for samfundet, det reducerer arbejdsstyrken, og det mindsker velfærden for de mennesker, som ikke kan finde vej tilbage til arbejdsmarkedet.

Et nærliggende spørgsmål er derfor, om mennesker, der er syge som følge af psykiske problemer, kunne have glæde af et redskab som delvise raskmeldinger. Delvise raskmeldinger – altså at den syge begynder på arbejdet på reduceret tid og gradvist arbejder sig tilbage på normal tid – har nemlig vist sig at have en effekt, når sygefraværet skyldes fysiske skavanker.

En gruppe forskere fra blandt andet Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, SFI, satte sig for at undersøge dette – og resultatet overraskede forskerne.

"Vores undersøgelse viser, at hvis vi ser på mennesker med mentale vanskeligheder, så ser delvise raskmeldinger ikke ud til at have nogen effekt. Da vi gik i gang med undersøgelsen, troede vi, at vi ville finde, at delvise raskmeldinger hjalp, så det var da ikke den effekt, vi havde forventet," siger seniorforsker på SFI, Jan Høgelund.

FORKORTEDE SYGEPERIODEN FOR FYSISK SYGE

Undersøgelsen, der offentliggøres i det internationale fagtidsskrift *The Journal of Mental Health Policy and Economics*, har fulgt udviklingen i sygefraværet og tilbagevenden til arbejdsmarkedet for to grupper af arbejdstagere: En gruppe mennesker med fysiske helbredsproblemer og en gruppe mennesker, der har været fraværende på grund af psykiske sygdomme eller lidelser. Cirka en ud af fire sygemeldte fra hver af de to grupper benyttede sig af en delvis raskmelding, og spørgsmålet var så, om den delvise

raskmelding havde nogen som helst effekt på, hvornår – og om – den sygemeldte blev fuldt arbejdsdygtig igen.

For den gruppe, der havde meldt sig syge som følge af noget fysisk, var undersøgelsens resultater i overensstemmelse med tidligere undersøgelser. Den viste nemlig,

"SAGT LIDT FIRKANTET ER ARBEJDSMARKEDET I HELE DEN VESTLIGE VERDEN MERE GEARET TIL AT HÅNTERE FYSISKE SYGDOMME. OG FORMENTLIG ER DET OGSÅ LETTERE FOR EN ARBEJDSPLADS AT HÅNTERE, HVIS EN PERSON MED EN FYSISK SKAVANK SKAL VENDE TILBAGE TIL SIT JOB, OG ARBEJDSPLADSEN SKAL SØRGE FOR FX ET HÆVE-SÆNKE-BORD OG EN SPECIEL KONTORSTOL."

at delvise raskmeldinger, aftalt mellem arbejdstager, arbejdsgiver og kommunen, væsentligt forkortede den tid, som det tog

den syge at blive fuldt arbejdsdygtig. For de fysisk syge bekræfter undersøgelsen dermed de positive elementer, som der ifølge forskerne kan være i en delvis raskmelding: At den syge arbejdstager holder sine færdigheder ved lige, og at han eller hun også vedligeholder kontakten med både kolleger og chefer, hvilket tilsammen reducerer faren for en fyreseddel.

INGEN EFFEKT – MEN RO PÅ!

Forskerne forventede ud fra den samme logik samme resultat for syge arbejdstagere med psykiske lidelser. Men effekten udeblev. Delvise raskmeldinger som redskab havde ingen effekt på mennesker, der havde meldt sig syge som følge af stress, depression eller lignende.

Alligevel maner forskerne bag undersøgelsen til besindighed.

"Det er det første studie af sin art. Og man skal ikke basere en ændring af sin politik på ét studie alene. Det er den første grund til besindighed. Den anden er, at vores studie er meget lille, der er kun 226 personer med psyki-

ske lidelser med i det. Vi skal simpelthen have lavet nogle undersøgelser, som bygger på langt flere personer," siger Jan Høgelund.

ARBEJDSPLADSEN SKAL MÅSKE KLÆDES BEDRE PÅ

Den tredje grund – der er nok så væsentlig for forskerne – er, at der mangler viden om forskellen på at have været væk fra arbejde med fysiske helbredsproblemer og så at have været væk – og vende tilbage til jobbet igen – efter psykiske problemer som stress eller depression.

"Sagt lidt firkantet er arbejdsmarkedet i hele den vestlige verden mere gearet til at håndtere fysiske sygdomme. Og formentlig er det også lettere for en arbejdsplads at håndtere, hvis en person med en fysisk skavank skal vende tilbage til sit job, og arbejdspladsen skal sørge for fx et hæve-sænke-bord og en speciel kontorstol. Derfor kan man have en antagelse om, at for at en delvis raskmelding skal have en effekt for en person med et psykisk helbredsproblem, skal arbejdspladsen være bedre klædt på. I nogle tilfælde skal en delvis raskmelding gå hånd i hånd med andre tiltag, hvor arbejdspladsen eller den syge får støtte," siger Jan Høgelund.

Når fogeden banker på hos børnefamilien

Stadig flere danske børn oplever, at de og deres familie må flytte fra en lejebolig med fogedens mellemkomst, fordi der ikke er blevet betalt husleje. For børnene er tiden under og efter udsættelsen en voldsom belastning, viser en ny SFI-rapport.

AF TRINE JØRGENSEN

Oldrup, H., A. Høst, A.A. Nielsen & B. Boje-Kovacs: Når børnefamilier sættes ud af deres lejebolig. SFI 13:03, ISBN: 978-87-7119-145-5. Kr. 220,-

"Jeg har det ikke så godt med alt det flytteri. Jeg får ondt i maven over det og hovedpine. (...) Det er fordi, jeg spekulerer på alle mulige ting. Og på når man er flyttet ind, hvordan det så bliver, om man skal flytte igen på et tidspunkt. Men nu håber jeg, at vi bliver boende her i noget tid."

Sådan fortæller Simon på 15 år i SFI-rapporten *Når børnefamilier sættes ud af deres lejebolig*. Hans familie har boet på skiftende adresser, siden de for to år siden måtte flytte fra deres lejebolig som følge af en fogedsag, fordi de ikke havde betalt husleje.

Simon er en af de skønsmæssigt godt 11.500 børn, der i perioden mellem 2002 og 2009 oplevede at blive sat ud af deres hjem. Og problemet er i vækst: Mens der i 2002 var ca. 400 børnefamilier, der blev sat ud, var tallet i 2009 steget til godt 1000 familier.

I undersøgelsen, som er gennemført med støtte fra Egmont Fonden, dykker SFI's forskere ned i tallene og undersøger ved hjælp af interviews og registerdata, hvem de boligudsatte familier er, og hvordan det går dem efter udsættelsen.

TÆT PÅ HJEMLØSHED

Simons historie er ikke usædvanlig. Ingen af de familier, forfatterne bag rapporten har mødt, havde en ny, permanent bolig at flytte hen til, da de blev sat ud. For mange familier bliver udsættelsen derfor startskuddet til en lang periode, hvor familien bor på skiftende adresser hos venner og familie. Nogle familier skilles ad og bor forskellige steder, eller de bor et sted i hverdagen, så børnene fx kan komme i skole, og et andet sted i weekenden. Andre får stillet en nødbolig til rådighed af kommunen eller kommer på krisecenter.

"Undersøgelsen viser generelt, at mange af de boligudsatte børn lever under forhold, der nærmer sig hjemløs-

hed, og det er selvfølgelig en voldsom belastning for dem," siger forsker og medforfatter til rapporten, Helene Oldrup.

DEL AF ET MØNSTER

Rapporten viser, måske ikke overraskende, at de boligudsatte familier også på andre måder er ramte. Udsættelsen er sjældent en enkeltstående, ulykkelig begivenhed i familiernes liv, men snarere en del af et generelt mønster af social eksklusion, som familierne oplever – både, når det handler om uddannelse, arbejde og bolig. Forældrene har typisk ingen eller kort uddannelse, de er ofte unge og har tre eller flere børn, undertiden sammenbragte, og mange er på kontanthjælp, dagpenge eller orlov.

De forhold kan også aflæses i børnenes trivsel: Cirka hvert tiende af børnene er allerede kendt af kommunen, når fogedsagen kommer, enten i forbindelse med en forebyggende foranstaltning, en anbringelse eller en ungdomssanktion. Det tilsvarende tal blandt danske børnefamilier generelt er en ud af tyve børn. Der er altså, selv når man ser bort fra deres usikre boligforhold, ofte tale om socialt og psykisk sårbare børn.

UDSÆTTELSEN

I praksis foregår udsættelsen sådan, at fogeden møder op ved lejligheden i selskab med låsesmed, flyttefirma og en repræsentant for udlejer. Når der bor børn under 18 år i husstanden, skal der også være en repræsentant for socialforvaltningens børneteam til stede. Det sker bl.a. for at sikre, at børnene ikke er til stede under selve udsættelsen, og at familien har et sted at tage hen efter udsættelsen, så børnene ikke står uden tag over hovedet.

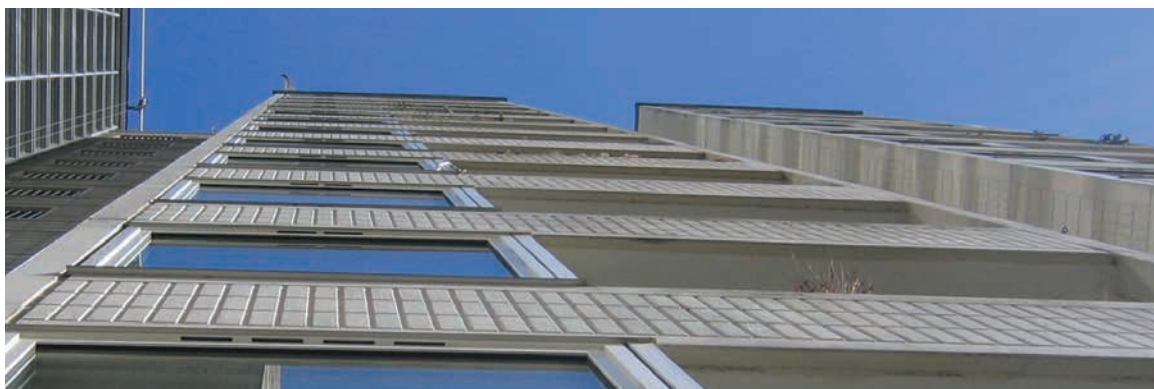
Dagen for udsættelsen er altid varslet over for familien mindst 8 dage før, oftere længere, og forud er gået et langt forløb, hvor udlejer har opsagt lejemålet, men hvor familien hverken er flyttet frivilligt eller har betalt huslejerestancen. Herefter igangsættes en fogedsag, som altså kan munde ud i en tvungen udsættelse, hvis sagen ikke løses på anden vis.

Det er forskelligt, hvordan de interviewede familier har forberedt sig. Nogle har mulighed for selv at pakke ting og opmagasinere dem, ligesom de også har et sted at bo efter udsættelsen, typisk hos familie eller venner. Andre er helt uforberedte, når fogeden ringer på. De er ikke opmærksomme på situationen eller magter ikke at handle på den.

Under udsættelsen skiftes låsene ud, og hjemmets indbo vurderes. Ting af såkaldt objektiv værdi bliver opmagasineret, og resten destrueres. Familien har mulighed for at frikøbe de opmagasinerede ting, typisk inden for to måneder efter udsættelsen. Sker det ikke, destrueres indboet eller sendes på auktion.

VENNER ER VIGTIGE

Oftest er børnene ikke til stede under udsættelsen, men er fx blevet sendt hen til familie eller blevet bedt om at blive længere i skole eller institution. Nogle børn er ikke klar over, at familien er blevet sat ud, men har blot fået at vide, at de skal flytte. De fleste fortæller, at de var meget kede af det over at flytte. Sidsel på 8 år: "Jeg kommer hjem fra skole. Mor siger, at jeg skal pakke mit værelse ned. 'Hvorfor?' 'Fordi vi ikke kan bo her mere.' Jeg blev rigtigt ked af det, men så kom en af mine veninder og så, at jeg sad ude i haven og var ked af det. Hun hjalp mig og gjorde mig glad."

"UNDER UDSÆTTELSEN SKIFTES LÅSENE UD, OG HJEMMETS INDBO VURDERES. TING AF SÅKALDT OBJEKTIV VÆRDI BLIVER OPMAGASINERET, OG RESTEN DESTRUERES."

Netop relationerne til venner og jævnaldrende fylder meget i børnenes fortællinger. Nogle, som Sidsel, fortæller om den store betydning, en god ven kan have i den kaotiske situation,

de står i. Andre oplever at miste kontakten til venner. Emma på

10 år fortæller: "Og så var det faktisk, at jeg skulle undvære min veninde, der hedder Sally. Den weekend, hvor vi flyttede, da var min veninde Sally, hende der bor hos sin far, da var hun hjemme hos sin mor. Så jeg fik egentlig ikke rigtigt sagt farvel til hende. Så det var lidt ærgerligt."

For nogle af børnene indebærer flytningen, at de skal skifte skole eller institution, og derfor får svært ved at fastholde deres venskaber til jævnaldrende. Andre oplever at blive isolerede og stort set ikke have kontakt til jævnaldrende i perioder.

ONDT I MAVEN

Om tiden efter udsættelsen fortæller børnene, at de er bekymrede, usikre og utrygge ved deres boligsituation. De har mange tanker om fremtiden og uro og smerter i kroppen. Flere har konkrete fysiske symptomer som ondt i maven eller i hovedet. Signe på 11 år fortæller: "Jeg har meget, meget tit hovedpine. Og det har jeg hver dag, fordi jeg skærer tænder. Og derfor bliver jeg dårligere og dårligere ovre i skolen."

Mange af børnene fortæller om de ting og legetøj, de har mistet i forbindelse med udsættelsen. Sarah på 9 år fortæller, at hun havde "en rigtig flot prinsesseseng", men "den fik vi ikke, fordi kommunen, de tog vores ting hen på sådan et sted, hvor man kunne købe det." Asger på 7 år har stadig sine ting opmagasineret og savner dem: "Jeg har en

stor legetøjs-cementblander, hvor man også kunne hælde vand ned i, og så kunne den også sprøjte. Men den er gemt væk. Så er der en grøn lastbil, men den er også gemt væk, og det er også ret irriterende."

Rapportens forfattere har også spurgt børnene, om de havde nogle gode råd til andre, der oplever at blive sat ud. Maria på 12 år får det sidste ord med følgende råd: "Bare tænke på, at der nok kommer en tid, hvor de kan få deres eget igen. At de ikke behøves at være kedede af det, for der skal nok komme en tid, hvor de skal få deres eget igen."

Alle børnenavne i artiklen er fiktive og optræder ikke i rapporten.

Rådgivning kan forhindre lejerudsættelser

De boligsociale medarbejdere i landets boligorganisationer spiller en rolle som bindeled mellem borgere og kommune. Samarbejdet er med til at forebygge, at folk bliver sat på gaden. I Vapnagaard i Helsingør har man sørget for, at hjælpen er nær og let tilgængelig. Men det kan stadig være svært at nå ud til alle.

AF METTE ROIKJER

Høst, A., B. Boje-Kovacs, D.L. Stigaard & T. Fridberg: Når fogeden banker på Fogedsager og effektive udsættelser af lejere. SFI 12:27, ISBN: 978-87-7119-125-7, Kr. 420,-

SFI's rapport om udsatte lejere viser, at flere udsættelser kan forebygges, hvis kommunerne gør en indsats. Derfor er der også fokus på samarbejdet mellem kommuner og de boligsociale medarbejdere i landets boligorganisationer. Det er et vigtigt samarbejde, fordi kommunen ikke kan tage kontakt til alle borgere, der kommer i huslejersituation. De boligsociale medarbejdere er placeret tættere på beboerne og har dermed et bedre og mere indgående kendskab til dem.

Kirsten Nørregaard er ansat som socialrådgiver i det almene boligbyggeri Vapnagaard i Helsingør. Her bor over 4000 mennesker i de mange boligblokke, som i slutningen af 1960'erne blev opført på arealerne til den gule firlængede gård, som har lagt navn til boligforeningen. Hos Kirsten Nørregaard kan man som beboer søge åben rådgivning, også når det kniber med at få betalt huslejen.

"Heldigvis oplever vi ikke så mange udsættelser af lejere her. Jeg tror det handler om at hjælpe folk, før det går galt."

BINDELED MELLEM BEBOER OG KOMMUNE

Kirsten Nørregaards kontor er placeret i servicecenteret, som udgør et vigtigt knudepunkt for det daglige liv i Vapnagaard. Servicecenteret huser både det boligadministrative personale, en café og et bibliotek. Socialrådgiveren fungerer som et slags bindeled mellem borgere og den brede vifte af tilbud, der findes. Det betyder meget, at hjælpen er tæt på og let tilgængelig, især for dem som har det svært.

"Der er mange muligheder og tilbud, men det er sjældent folk kender til dem, og så er det min opgave at informere dem og sende dem videre," fortæller Kirsten Nørregaard.

For dem, som er i økonomisk gæld, tilbyder kommunens frivillighedscenter gratis økonomisk rådgivning. For andre kan en af kommunens støtte-kontakt-personer hjælpe med at få styr på hverdagen. For beboere, som i forvejen er på overførselsindkomst, kan det være en løsning at få kommunen til at administrere huslejen, således at den automatisk bliver betalt.

"For nogle kan det være en lettelse, at de ikke skal bekymre sig om at få betalt. For andre er løsningen så simpel at få det til at køre over PBS," pointerer socialrådgiveren.

SVÆRT AT NÅ UD TIL ALLE

SFI's rapport viser, at langt den største gruppe lejere, der bliver sat på gaden, er enlige mænd. Og det er også Kirsten Nørregaards indtryk:

"Det ofte er enlige mænd, som er gået helt i sort, der ender med at blive smidt ud af deres lejlighed. De er også de sværeste at nå ud til, fordi de sjældent henvender sig, og man først bliver opmærksom på dem, når det allerede er gået helt skævt. En del af disse mænd tæller ikke med i statistikken, fordi de når at lægge nøglen, før de bliver sat på gaden af fogeden."

Af SFI's rapport fremgår det, at kommunen kan have svært ved at komme i kontakt med visse borgere. Når en beboer står til at blive sat ud af fogeden, og vedkommende ikke er kendt af kommunen i forvejen, bliver der sendt et standardbrev fra kommunen med tilbud om rådgivning. Men hvis man har det svært, har man sjældent overskud til at åbne sin post.

Her kan naboerne være en hjælp. Kirsten Nørregaard oplever, at beboerne har en stor omsorg for hinanden.

"Naboerne er meget opmærksomme. De kommer ofte til mig og fortæller om deres bekymring for en af deres naboer. Det giver mig mulighed for lige at banke på og spørge, om jeg kan hjælpe med noget. Hvis man er helt overvældet af problemer, kan det være svært at tage sagen i egen hånd og få gjort noget ved det, og her er nærheden og naboerne altså vigtige."

Ingen pludselige bevægelser!

Simple råd og fysisk træning kan hjælpe ældre til at undgå faldulykker eller blot mentalt formindske deres angst for at falde og usikkerhed ved at begive sig ud på gaden.

AF CARSTEN WULFF

*Termansen, T. & C.S. Sonne-Schmidt:
Forebyggende fysisk træning til ældre.
En undersøgelse af effekten af en kort
træningsindsats på ældres fysiske
funktionsevne. SFI 12:33, ISBN: 978-
87-7119-135-6. Kr. 60,-*

Jane havde oplevet faldet. En uoverlagt bevægelse, måske et kig over skulderen, havde fået hende til at miste balancen, og så lå hun der på fortovet. Det havde siden da gjort hende usikker, når hun skulle ud.

Som så mange andre ældre mærkede hun nu frygten for at falde – en frygt som begrænser ældres bevægelser og får dem til at fravælge aktiviteter og øger risikoen for social isolation. Men sammen med en række andre ældre deltog hun i et kortvarigt træningsforløb, og det fik med enkle midler dæmpet hendes nervøsitet for at falde.

"Jeg synes, jeg har fået noget ud af træningen – jeg har prøvet nogle grænser af, og jeg har lært at lade være med de hurtige bevægelser," fortæller Jane, som sammen med 29 andre ældre har gennemført et træningsforløb foranstaltet af Gladsaxe Kommune med henblik på at forebygge faldulykker.

SFI har undersøgt, hvad træningsforløbet har betydet for de ældre, der har deltaget. Ud fra en sammenligning med en kontrolgruppe, som ikke modtog træning, kunne undersøgelsen ikke påvise, at træningsforløbet reducerede faldulykkerne. Men undersøgelsen viser, at både fysisk og mentalt har forløbet styrket deltagerne.

MUSKLER OG MENTAL FORBEREDELSE GIVER SELVTILLID

I interview fortæller deltagerne, hvordan træningen har givet dem mod på og styrke til at foretage langt flere fysiske aktiviteter i hverdagen som fx gåture, indkøb, madlavning og havearbejde.

Træningen har hjulpet de ældre til at få en øget muskelstyrke og et øget fysisk overskud. Og under træningen har de modtaget råd fra terapeuterne om, hvordan man håndterer faldrisici. Det er simple råd såsom at huske at vende hele kroppen, når man skal kigge efter noget uden for synsfeltet, huske at sætte hele foden ned ved gang på trapper og i det hele taget være opmærksom på måden at bevæge sig på. Andre råd omfatter at blive opmærksom på behov for hjælpemidler som fx stok eller rollator.

Styrken og rådgivningen har øget selvtilliden hos de ældre og dermed deres mod på at bevæge sig mere både indendørs og udendørs.

ØGET LIVSKVALITET MOTIVERER

Den tydelige forbedring i livskvalitet har også motiveret deltagerne i træningsforløbet til at fortsætte med at træne og på den måde holde den nyvundne styrke vedlige. Som en anden af deltagerne, Karsten, siger om træningsforløbet i et interview:

"Det har jo været fantastisk, simpelthen fantastisk. Men altså, hvis man bare lige tager de der tre måneder og så ikke går videre, så tror jeg ikke, man får så meget ud af det. Det er jo ligesom, hvis man lærer at bruge en computer, men ikke har en computer selv. Så får man jo ikke noget ud af det."

23 gode eksempler på indsatser for udsatte børn og unge

Det netop afsluttede Dialogprojekt har gennem det sidste fire år sat fokus på gode eksempler på forebyggende foranstaltninger for udsatte børn og unge. Lene Jørgensen fra FBU ForældreLANDSforeningen har fulgt projektet, og hun har både ris og ros til de syv SFI-rapporter, projektet er resulteret i.

Lausten, M., H. Hansen og V.M. Jensen: *God praksis i forebyggende arbejde. Samlet evaluering af dialogprojektet. SFI 13:04, ISBN: 978-87-7119-147-9. Kr. 170,-*

AF MADS ANDERSEN HØG

Uanset om der er tale om et barn på 1½ år med en usikker ung mor, en 8-årig dreng, der slår på alt og alle, eller en indadvendt teenager med et hash-problem, så skal kommunerne arbejde målrettet på at hjælpe udsatte børn og unge og deres familier – bl.a. for at forebygge, at barnet eller den unge anbringes uden for hjemmet. I Dialogprojektet har forskere og praktikere gennem de sidste fire år indsamlet viden om 23 foranstaltninger for udsatte børn og unge mellem 0 og 22 år.

Lene Jørgensen er uddannet socialrådgiver og har de sidste mange år arbejdet for FBU ForældreLANDSforeningen, der støtter forældre med udsatte børn. Hun har siddet i følgegruppen til Dialogprojektet gennem alle fire år, og hun er meget glad for det, der er kommet ud af projektet. Særligt den samlede konklusion om, at forebyggende indsatser skal bygge bro mellem barnet og familien og styrke netværk og sociale relationer, vækker glæde:

"Ja, den konklusion elsker jeg jo. Mit fokus er selvfølgelig, at børn er en del af deres familie, og at indsatsen skal gælde både børn og forældre. Og det understøtter resultaterne," siger Lene Jørgensen.

De 23 indsatser i projektet er udvalgt som gode eksempler, og de synes da også at gøre en forskel. I den afsluttede rapport sammenlignes før- og eftermålinger af indsatserne, og det viser, at en række indsatser sætter flere positive udviklinger i gang. Relationen mellem forældre og børn bliver stærkere, sundheden bliver bedre, fritidslivet styrkes, og mange børn og unge får generelt en bedre trivsel.

FOKUS PÅ EFFEKTER

I rapporten beskriver forskerne grundigt den metode, de bruger til at evaluere virkningen af projekterne. Metoden bygger på internationalt anerkendte spørgeskemaer om børnene og deres familier, som sagsbehandlerne udfylder.

Det kan kommunerne bruge til at fokusere på effekten af deres indsatser for udsatte børn og unge. Og det er en god ting, pointerer landssekretæren for FBU:

"Alene det, at der er udviklet noget som er gennemprøvet med resultater i Danmark, synes jeg er rigtig vigtigt," siger hun, men tilføjer i samme åndedrag en vigtig anke mod metoden:

"Men det er en mangel, at børnene og deres forældre ikke er inddraget i vurderingen af, hvad der er kommet ud af indsatsen. Jeg er helt klar over, at det ville kræve nogle andre ressourcer. Men hvis man skal udvikle noget mere permanent ude i kommunerne, så tænker jeg, at man vil være nødt til at inddrage børnene og deres familier i at vurdere virkningen af indsatsen."

Forskerne bag undersøgelsen understreger da også, at der ikke er tale om egentlige effektmålinger, som kræver en mere solid metodisk tilgang. Derimod bruges et spørgeskema til før- og eftermålinger, som kan give en indikation af en sammenhæng mellem indsats og effekt. I rapporten fremhæver de en række forhold, som man skal være opmærksom på, når man vil fokusere på effekterne af en indsats, fx at såvel sagsbehandlerens som barnets og familiens subjektive vurderinger kan påvirke resultatet, og at det kræver et velsammensat batteri af spørgsmål for at få et helhedsorienteret billede.

INDIVID OG/ELLER FAMILIE

Indsatserne i Dialogprojektet er meget forskellige. Der er selvfølgelig forskel på at arbejde med en ung mor og hendes nyfødte barn og på at støtte en udsat teenager til at blive en del af fællesskabet i samfundet. Lene Jørgensen hæfter sig imidlertid ved, at indsatserne i projektet skifter fokus, efterhånden som børnene bliver ældre:

"Allerede før børnene bliver teenagere, flyttes fokus fra familien til barnet eller den unge selv. Jeg tror, at det har konsekvenser, at man neddrogler støtten til familien samt netværkets betydning i de år. Børn og unge har på forskellig vis brug for deres forældre langt ind i voksenårene. Der er en risiko for at gøre de unge til meget 'unikke personer' og ikke se dem som en del af deres familie i et helt livsperspektiv," siger hun, og fortsætter:

"Det er selvfølgelig problematisk, fordi nogle af de her familier jo har meget store vanskeligheder. Men den faglige kunst er jo at udvikle metoder, der enten øger forældrenes kompetencer i forhold til deres børn eller i hvert fald sikrer, at de tager del i børnenes liv helt frem til voksenalderen."

KRIMINALITET OG MISBRUG SKAL SES I ET LÆNGERE PERSPEKTIV

Analysen i den afsluttende rapport viser, at det ikke er lykkedes forbedre de unges situation i forhold til eksisterende kriminalitet eller misbrug. Forskerne vurderer, at det kan være et signal om, at når disse problemer først er opstået, så har de en sådan tyngde, at det kræver en tungere og mere målrettet indsats. En generel forebyggende indsats kan i højere grad forebygge, at problemerne opstår.

Den vurdering er Lene Jørgensen enig i, men hun understreger også, at det tager længere tid at ændre problematisk adfærd for de større børn og unge:

"Det her projekt har jo været en tidsbegrænset periode. Og så hurtigt forandrer større børn og unge sig ikke. Det gør de små børn, og derfor ser vi så positive resultater ved indsatser for småbørn og deres forældre. Men det går ikke

så hurtigt med de større børn. Derfor er det vigtigt ikke at falde i den grøft og sige, at 'det her virker ikke'. For det kan være, at de har rykket sig, når der er gået to år mere. Det er en vigtig faktor at have med, når man læser de her resultater," forklarer hun.

INTERESSANT NØGLETALSANALYSE

Fra rapporten fremhæver Lene Jørgensen også den analyse af en række nøgletal, som beskriver strukturen og udviklingen på børne- og ungeområdet i alle landets kommuner. Der er stor spredning på tallene for de enkelte kommuner, men hvis man graver lidt i de ellers tørre tal, så er der interessante resultater, pointerer Lene Jørgensen:

"Hvis man går lidt ned i tallene, så er der virkelig megen viden at hente. Fx kan jeg se, at en kommune, jeg kender, og som i mange år har satset på forebyggelse, tværfaglig indsats samt inddragelse af og støtte til familier, ganske rigtigt har høje udgifter til forebyggelse. Men de har samtidig lave udgifter til anbringelser. Det er et interessant resultat – både i en samfundsmæssig og børne/familiesammenhæng, synes jeg. Så når man sidder ude i kommunerne og kigger på rapporterne, så er den del også meget relevant – især fordi man selv kender detaljerne i indsatsen i den enkelte kommune," vurderer hun.

Denne syvende SFI-rapport afslutter Dialogprojektet. Projektet er af bestilt af Socialstyrelsen og gennemført af SFI i samarbejde med COWI A/S. Få information på www.forebyggelse-boernogunge.dk

RAPPORTER FRA DIALOGPROJEKTET

Der er blevet udarbejdet i alt syv rapporter i forbindelse med Dialogprojektet. Fem af dem ser nærmere på indsatser for de forskellige alderstrin. Herunder finder du udvalgte pointer fra de fem rapporter:

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 0-4 ÅR,

SFI 10:22

Arbejdet med at få forældrene til at forstå deres barn, med at give dem selvtilid som far og mor og med at lære dem at løse konflikter hensigtsmæssigt er helt centralt, når kommunen skal hjælpe udsatte småbørn til en god start på livet. Det vurderer behandlerne i de pågældende indsatser.

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 5-9 ÅR,

SFI 11:03

Når man er mellem 5 og 9 år gammel, åbner verden sig, og relationerne til andre mennesker uden for familien bliver stadig mere betydningsfulde. Klasseværelset, SFO'en, fodboldbanen og svømmehallen er helt centrale steder at sætte ind, hvis udsatte børn skal hjælpes på vej og undgå at blive isoleret fra børneflokkene.

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 10-13 ÅR,

SFI 11:29

Udsatte børn kan have svært ved at håndtere de større krav om selvstændighed, der stilles i skolen på mellemtrinnet. Derfor skal de støttes, så de finder den rette vej frem i livet. Det er vigtigt, at de udsatte børn ikke isoleres fra deres jævnaldrende, men støttes i at opbygge et netværk med andre børn og unge – fx gennem fritidsaktiviteter.

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 14-17 ÅR,

SFI 12:02

For de 14-17-årige er det vigtigt, at indsatsen fokuserer på overgangen til voksenlivet, og at behandlerne ikke kommer til at erstatte den unges forældre. Der er gode erfaringer med at inddrage hele familien i arbejdet med at få den unge på ret kurs i livet. Men det kræver særlige ressourcer, hvis en ungdomsindsats også skal behandle familien.

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 18-22 ÅR,

SFI 12:25

Forebyggende arbejde med udsatte 18-22-årige er koncentreret om efterværn, hvor kontaktpersonerne spiller en vigtig rolle. Kontaktpersonerne arbejder gennemgående ud fra en anerkendende tilgang til de unge, hvor relationen er yderst vigtig for at opnå gode resultater. Et væsentligt fokusområde er at etablere et netværk, som de unge ved, de kan bruge, hvis der opstår problemer.

200 års syn på de nødlidende

Frem og tilbage er lige langt: Dansk socialpolitik har gennem de sidste par århundrede været omkring forskellige opfattelser af de nødlidende borgere og er nu tilbage til 1800-tallets holdning om det enkeltes individs ansvar frem for samfundets struktur.

KRONIKKEN

**AF JØRN HENRIK PETERSEN, PROFESSOR I SOCIALPOLITIK,
CENTER FOR VELFÆRDSSTATSFORSKNING, SYDDANSK UNIVERSITET**

I 1800-tallet mødte man tre grundopfattelser. I det dominerende syn var den nødlidende uhelbredelig, fordærvet og falden. I forbindelse med særlige begivenheder dukkede imidlertid den tanke op, at mennesker kunne være slået omkuld af ydre årsager, men ellers skal vi frem til 1880'erne, før det perspektiv vinder frem. Den store fattigkommission udviklede i 1871 tanken, at der var dem, der nok ville, men ikke kunne. Det førte til ideen om værdigt vs. ikke-værdigt trængende.

DET FORDÆRVEDE MENNESKE

Nød havde, mente de fleste, rod i menneskets indre – ikke i samfundsstrukturen. Den nødlidende var offer for sin egen fordærvede natur og måtte enten lære at føre et liv vendt mod Gud eller underkastes tvang og straf i fattigvæsenets institutioner.

Bag forestillingen lå ønsket om at holde fattigudgifter nede og liberalismens opgør med oplysningstiden. Høj som lav skulle tage ansvar for eget liv. De få, der pegede på samfundsbestemte årsager, blev ignoreret.

UFORSKYLDT NØD

Fattige soldaterfamilier fik i 1848/49 og igen i 1864 fattighjælp uden de barske fattighjælpsvilkår. Ekstraordinære forhold førte til ekstraordinær lovgivning. Nøden var fremkaldt af ydre katastrofer. Individer var uden skyld. Staten måtte yde kompensation.

Denne tanke slog dog først for alvor igennem i 1880'erne, da hæderlige arbejderes sociale problemer blev set som en følge

af arbejderklassens vilkår, stilling i samfundet og kamp for overlevelse. Det var argument for uddifferentiering af grupper fra den gamle enhedsforsørgelse.

VÆRDIGT OG IKKE-VÆRDIGT TRÆNGENDE

Endelig møder man den forestilling, at der var dem, der havde vilje til at komme ud af en fastlåst situation, hvis de fik en kærlig håndsrækning. Tanken appellerede til den bedre stillede del af befolkningen, som skulle organisere et privat fattigvæsen, der ydede hjælp til de værdigt trængende uden at svække deres selvagtelse. Det blev idekerne i den humane og kristelige filantropi.

De nødlidende blev delt op i tre kategorier:

- De, der var ramt af begivenheder, de ikke selv var herre over, og som de ikke selv havde kunnet forudse. De ville typisk have høj selvfølelse og moral, så det var en overkommelig opgave at hjælpe dem på fode;
- De, der uforskyldt var kommet i vanskeligheder, men som burde kunne have forudset situationen. De havde en svagere vilje og blev lettere blæst omkuld, uden dog at tabe selvopholdelsesdriften;
- Drønnerter og døgenigte, der ikke stod til at redde, fordi de var blottet for vilje til at gøre noget som helst.

Filantropien skulle tage sig af de to første grupper, mens selvforskyldt fattige skulle håndteres af det offentlige som politimyndighedens indehaver.

UDDIFFERENTIERING OG AMBIVALENS

Uddifferentieringen omfattede de gamle (1891), de syge (1892), de ulykkesramte (1898), børnene (1905), de arbejdsløse (1907) og de invalide (1921); men selv om noget nyt således var på vej, var der stadig i det tidlige 20.

"UNDER ALLE OMSTÆNDIGHEDER VAR DE POLITISKE OVERVEJELSER FORTSAT PRÆGET AF TANKEN OM TO TYPER AF MENNESKER: DE DOVNE, LIGEGLADE, LETSINDIGE OG LASTEFULDE STOD FREMDELLES OVER FOR DE ANSVARLIGE MED SELVOPHOLDELSESDRIFTEN I BEHOLD."

århundrede stærke røster, der så de fattige som bærere af personlige brist. De havde derfor behov for fattigvæsenets kontrol og deklassering. Også risikoen for misbrug spillede ind.

Under alle omstændigheder var de politiske overvejelser fortsat præget af tanken om to typer af mennesker: De dovne, ligeglade, letsindige og lastefulde stod fremdeles over for de ansvarlige med selvopholdelsesdriften i behold – dem, der derfor havde gjort sig fortjent til at beholde deres borgerlige rettigheder.

STEINCKE OG "UNDERMÅLERNE"

Også Socialdemokratiet var ambivalent. Nok ville man – ved visse lejligheder – lade den latente fattighjælpsmodtager forvandle til kæmpende proletar, mens man beskrev fattigvæsenet som en del af den magtorden, der skulle nedbrydes, men ved andre lejligheder talte man om "ethvert hæderligt" menneskes fritagelse fra fattigforsorgen. Der var altså også dem, der ikke havde status som hæderlige.

K.K. Steincke talte uden blusel i mellemkrigstiden om de nødvendige indgreb over for samfundets "undermålere". I det hele taget lå det i mellemkrigstidens tidsånd, at det var naturligt at opretholde fattighjælpens virkninger over for de uforbederlige, de ubrugelige og omkostningskrævende.

EFTERKRIGSTID

Vi skal frem til 1950'erne, før oplysningstidens tanker om forebyggelse og resocialisering blev plusord. Før de nødlidende blev set som produkt af ydre omstændigheder eller uheldige livsforløb. Før straf og isolation skulle vige til fordel for oplæring og omskoling. Før hovedformålet var at finde til bunds i årsagsforhold for at fjerne de misligheder, der skabte den enkelte eller familiens problemer. Alle kunne, mente de sociale eksperter, modnes til en plads på arbejdsmarkedet.

Oprettelsen af SFI spejlede troen på eksperternes og diagnosens betydning for den succesfyldte resocialisering.

BRUDET MED FORTIDEN

1960'erne blev – begyndende med forsorgsloven fra 1961 – tiåret for det definitive brud med fortidens syn, der blev erstattet af troen på det skabende individ, hvis muligheder kunne forløses gennem professionel bistand. Det var samfundets ansvar at bringe den nødlidende frem til en normal tilværelse gennem et effektivt socialt system, der sikrede den rette diagnose og behandling. Socialreformtankerne var forlenet med troen på planlæggernes og de veluddannede frontarbejderes evne til at levere den nødvendige helhedsorienterede indsats; men hvor længe var Adam i paradiset?

VINDEN VENDER

I 1970'erne gerådede velfærdsstaten i legitimitetskrise, og den fremherskende tro på borgeren med de iboende muligheder blev udfordret af billedet af den snyltende og håbløse, der lukkede på skatteborgernes penge – modsætningen mellem en arbejdende befolkning og en voksende gruppe af viljeløse samfundsnassere. Blå Bjarne contra Carina.

GRÆSRØDDERNE REDDER DE NØDLIDENDE

Ritt Bjerregaard og flere med hende satte de professionelle socialarbejdere på anklagebænken i rollen som bedrevende og undertiden overflødig sagkundskab. Den nødlidende blev i højere grad set som et skrøbeligt subjekt, der skulle genrejses ved at handle sammen med andre i et lokalt netværk. Hovedskurken var det sociale hjælpeapparat, mens græsrodsplanen blev løftet op som vejen til frelsen. Ansvar skulle flyttes fra staten til individet og det civile samfund. Ideen om den enkeltes udvikling gennem deltagelse i sociale netværk blev en forståelsesramme, der kaldte på øget privatisering af det sociale ansvar og fornyelse af det sociale arbejde. Det var 1980'ernes tankegods.

FRA SAMFUNDSANSVAR TIL PERSONLIGT ANSVAR

Mens det lå i bistandsloven, at den enkelte umiddelbart havde lyst og evne til at give sig i kast med et arbejde, når mulighed bød sig, blev det i 1990'erne indskærpelse af kravene til den enkelte, der kom i centrum. Karen Jespersen – dengang socialdemokrat – betonedes samfundets pligt til at genrejse kontanthjælpsmodtagerens personlige ansvar. Nok havde samfundet fortsat et ansvar for at skabe gunstige rammer for de nødlidende, men de nødlidendes problemer blev samtidig set som et moralsk-terapeutisk anliggende. Aktiveringslinjen greb fat i det mangelfulde individ, der skulle stilles over for krav om en personlig indsats, så vedkommende kunne overskue de foreliggende muligheder og erhverve relevant erfaring.

INCITAMENTSTÆNKNING

Tanken om det personlige ansvar blev båret med over i 00'erne og tilsat en dosis incitamentstænkning. Den manglende vilje og den skrøbelige identitetsdannelse skulle i 90'erne håndteres ved ret og pligt til opkvalifikation og myndiggørelse – om fornødent ved brug af sanktioner. Det blev i 00'erne yderligere antaget, at det karakterløse menneske havde en indre, rationel, nyttemaksimerende kerne, der reagerede på økonomiske tilskyndelser. Den enkeltes arbejdsvilje var for alvor blevet et offentligt anliggende.

OPGØR MED KRÆVEMENTALITETEN

Da socialminister Karen Hækkerup i november/december 2011 påbegyndte sit felttog mod krævementaliteten, skrev hun: "Jeg mener bestemt ikke, at arbejdsløse, der kæmper for at finde et arbejde, men som bliver mødt af afslag og skuffelser, ikke gør deres pligt. Den debat, jeg gerne vil starte, handler ikke om de mennesker, der gerne vil gøre deres pligt, men som ikke kan få lov. Den handler om dem, som kan, men ikke vil ...".

Når man erindrer sig 1800-tallets opfattelse, at man skulle belønne dem, der kunne og ville; straffe dem, der kunne, men ikke ville, mens de, der ville, men ikke kunne, skulle hjælpes, ja da er vi med Karen Hækkerup tilbage, hvor vi begyndte.

Den, der har øren at høre med, han høre.

FAKTABOKS:

Kronikken bygger på Jørn Henrik Petersen, Klaus Petersen, Niels Finn Christiansen (red.), *Dansk Velfærdshistorie*, hvoraf de første fire bind er udkommet. Bind 5 og 6 udkommer i hhv. 2013 og 2014.

Lodtrækningsforsøg er pålidelig – og krævende – forskning

En af de mest pålidelige måder at måle effekter af sociale indsatser på er de såkaldte lodtrækningsforsøg. Det er også en af de mest krævende måder. Videnskabelig assistent Helle Hansen fortæller om erfaringerne fra arbejdet med SFI-rapporten *Støtte til udsatte børnefamilier*.

AF JESPER MUNK JAKOBSEN

Hansen, H., P.R. Skov & K.M. Sørensen: *Støtte til udsatte børnefamilier. En effektmåling af familiebehandling og praktisk pædagogisk støtte*. SFI 12:34, e-ISBN: 978-87-7119-137-0, netpublikation

Når man skal måle effekten af sociale indsatser, gælder det om at lave undersøgelser, der med størst mulig sikkerhed måler effekten af indsatsen, og ikke af andre faktorer i deltagerens liv og hverdag.

Det egner de såkaldt randomiserede, kontrollerede forsøg sig til – på jævnt dansk lodtrækningsforsøg, fortæller videnskabelig assistent Helle Hansen. Hun arbejder til daglig i SFI's afdeling for Kontrollerede Forsøg, der netop specialiserer sig i denne type undersøgelser.

ELIMINÉR DET UVEDKOMMENDE

Lodtrækningsforsøgenes styrke ligger i tilfældigheden: Alle deltagerne i undersøgelsen har mulighed for at få tildelt en af to eller flere forskellige indsatser, der alle som udgangspunkt matcher deres behov – og hvem der får hvilken indsats, bestemmes ved lodtrækning.

Det giver den bedste statistiske sikkerhed til at måle effekten, fordi det så at sige eliminerer personernes karakteristika, så der kun måles på den eventuelle forskel, indsatsen har gjort, forklarer Helle Hansen.

"Det kan være en deltager møder en kæreste eller en

rollemodel i forløbet, som har stor betydning og derfor påvirker effekten af en indsats, men fordi vi trækker lod, vil der være nogen af de personer i begge grupper. Det gør, at alle uvedkommende faktorer bliver neutraliseret, og derved giver det den bedste statistiske sikkerhed, fordi indsatsen bliver tildelt 100 pct. tilfældigt", siger Helle Hansen.

BUMP PÅ VEJEN

Når forskning og praksis skal samarbejde i lodtrækningsforsøg, kan der opstå mange forskellige udfordringer gennem undersøgelsesprocessen. Det kan være, at deltagerne ikke får tildelt indsatserne tilfældigt, eller at deltagerne ikke svarer på evalueringen af indsatsen.

Helle Hansen oplevede de udfordringer i arbejdet med en SFI-rapport om udsatte børnefamilier. Formålet med undersøgelsen var at måle effekten af de to mest brugte familiebevarende foranstaltninger, Familiebehandling og Praktisk Pædagogisk Støtte. Men ud fra de data, forskerne indsamlede, var det ikke muligt at fastslå, hvilken af foranstaltningerne, der havde den bedste virkning.

"Praktisk Pædagogisk Støtte og Familiebehandling lå for tæt på hinanden som familiebevarende foranstaltninger, og blev derfor ofte tildelt i en kombination af hinanden. Vi har derfor ikke kunnet finde en signifikant forskel, fordi der var for få deltagere, som havde fået tildelt indsatserne hver for sig," siger Helle Hansen, som forklarer, at det er vigtigt at finde den gyldne middelvej, hvor indsatserne ikke ligger for tæt på hinanden, men samtidig skal kunne supplere hinanden, så alle deltagere i forsøget får en relevant behandling.

FLERE FAMILIER

Familiebehandling handler om, at forældrene får råd, vejledning og støtte til at kunne organisere hverdagen bedre, mens Praktisk Pædagogisk Støtte skal sikre bedre forældrekompetencer og familierelationer gennem terapi-forløb. I undersøgelsen om udsatte børnefamilier har de fleste familier modtaget lidt af begge dele, og ligeledes er der behov for flere end de 43 familier, som svaret på evalueringen.

"Det kan ikke udelukkes, at vi kunne finde en forskel på de to behandlinger, hvis vi undersøgte flere familier, der fik tildelt foranstaltningerne isoleret og uden de overlap, vi har set i denne undersøgelse," siger Helle Hansen.

Evidens er mere end effektmåling

Begrebet evidens dækker over langt mere end blot effektmåling med strenge krav til undersøgelsesmetoder. Solid viden om målgrupper, problemers opståen og implementering af nye metoder er også blandt de nødvendige elementer, hvis man vil arbejde evidensbaseret. Det var et af budskaberne, da SFI holdt konference under overskriften "Det svære evidensbegreb".

AF MADS ANDERSEN HØG

Man skal ikke have snuset meget til social- og velfærdsområdet i Danmark de sidste år, før man er stødt på begrebet "evidens". Men hvad ligger der egentlig i begrebet, og hvilke konsekvenser har det for det praktiske arbejde? Det var nogle af de spørgsmål, de over 200 engagerede deltagere drøftede på SFI-konferencen "Det svære evidensbegreb" den 26. februar.

MANGE BETYDNINGER

Det blev lynhurtigt klart, at evidensbegrebet fortolkes på mange forskellige måder og bruges til mange forskellige formål. Og en af de afgørende pointer fra flere af dagens oplægsholdere var, at evidens er meget mere end viden om effekter. Evidens handler om at basere sit arbejde på den bedst tilgængelige viden, men det kan være viden om mange forskellige ting.

Afdelingsleder i Socialstyrelsen, Steffen Bohni, fortalte om, hvordan Social- og Integrationsministeriets spritnye evidenspolitik arbejder med fem typer viden – viden om målgruppen, om metoden, om implementering, om effekt og om økonomi. At arbejde evidensbaseret kunne bestå i at sikre sig, at man altid har den bedst tilgængelige viden om disse fem områder, når man skal træffe beslutning om fx en indsats til udsatte børn og unge.

EFFEKTER KRÆVER SÆRLIGE METODER

Når evidens alligevel ofte forbindes tæt med effektmålinger og forskningsdesign som lodtrækningsforsøg, så skyldes det, at spørgsmålet om, hvad der virker, er kernen i evidensbaseret politik og praksis, forklarede SFI's forskningsdirektør, Ole Gregersen fra podiet i DGI-Byen. Men viden om, hvad der virker, er ikke meget værd, hvis man ikke også ved, fx hvordan en indsats implementeres bedst

i forhold til målgruppen, eller hvad indsatsen koster.

Det at skaffe sig viden om effekter kræver imidlertid solide undersøgelser, som måler på både en forsøgs- og en kontrolgruppe. Derfor er der, når det gælder præcis effektmåling, et klart hierarki mellem metoder – det man også kalder effektstigen, sagde Ole Gregersen. Men når det gælder fx viden om målgrupper eller implementering kan mange forskellige metoder bringes i spil.

UDFORDRINGER FLYTTES UD I INDSATSERNE

Evidensdiskussionen i Danmark har sit udspring i forskningsmæssige og politiske strømninger, men har i dag store konsekvenser for de krav, der stilles til det praktiske sociale arbejde. Det forklarede seniorforsker Turf Böcker Jakobsen på baggrund af et igangværende forskningsprojekt om netop evidens.

SFI-forskeren beskrev, hvordan evidens som styringsredskab har bidraget til at løse et politisk legitimitetsproblem, hvor fokus nu rettes mod konkrete virkninger for borgerne i stedet for at forklare indholdet i de enkelte indsatser og initiativer. Men det har samtidig betydet, at problemet nu skubbes ud i de sociale indsatser. Kravet til indsatserne lyder nu, at de skal dokumentere virkningerne af deres arbejde – og det kan være svært at håndtere for den enkelte indsats, vurderede Turf Böcker Jakobsen.

EVIDENS KRÆVER LEDERSKAB

At det er svært for en enkelte enhed at arbejde evidensbaseret blev også understreget af Preben Siggaard – der netop har modtaget SFI's jubilæumspris for sit arbejde med at inddrage forskningsmæssig evidens i det praktiske arbejde med børn og unge i Herning Kommune. Centerchefen gav deltagerne et indblik i, hvad evidensbaseret arbejde har betydet for medarbejdere og bundlinje i Herning. Og så understregede han, at det kræver en fælles indsats at få det til at fungere:

"Man kan ikke bare evidensbasere en afdeling. Det skal være en beslutning man træffer som kommune. Det kræver lederskab, og det kræver, at medarbejderne bliver uddannet," sagde Preben Siggaard.

FRA OVERFØRSEL TIL SAMSKABELSE

Dagens sidste oplæg kom fra lektor Thomas Skovgaard fra Syddansk Universitet. På baggrund af sine erfaringer med evidens på forebyggelse- og sundhedsområdet pointerede han, at udvikling af en god evidenskultur kræver bedre samarbejde mellem forskning og praksis. Thomas Skovgaard pegede på, at der på mange måder er et "hul" mellem viden og handling; mellem forskernes resultater og de konkrete beslutninger, der skal træffes i praksis.

Det hul kan kun lukkes, hvis alle parter er åbne for, at der skal være gevinster ved evidensbasering for alle; forskere, praktikere, beslutningstagere og politikere. SDU-forskeren foreslog derfor et skifte fra at arbejde med at "overføre" forskernes viden til praksis til i stedet at fokusere på "samskabelse" af viden og styrkelse af det fælles engagement om at gøre det bedst mulige for borgerne.

Du kan finde alle præsentationer fra konferencen på www.sfi.dk

Prisvinder: "Vi har fået mod fra evidensbaserede programmer"

Preben Siggaard var en af de første til at introducere evidensbaserede familieprogrammer i Danmark. Den 19. december blev han tildelt SFI's jubilæumspris 2012 for sit arbejde med at inddrage forskningsmæssig evidens i det praktiske arbejde med udsatte børn og unge i Herning Kommune. Arbejdet med de evidensbaserede programmer har ændret kulturen i Herning og givet dem mod til at udvikle indsatserne på baggrund af nye forskningsresultater, fortæller prisvinderen.

AF MADS ANDERSEN HØG

"Det kan ikke passe, at vi ikke ved, hvad vi udsætter de mest sårbare familier for! Vi kan ikke alene basere det sociale arbejde på traditioner, erfaringer og følelser." Den tanke var drivkraften, da centerchef Preben Siggaard i 2005 sammen med fire andre midtjyske kommuner besluttede, at inddrage evidensbaserede familieprogrammer som MST og MTFC i arbejdet med udsatte børn og unge.

Preben Sigaards drivkraft til at insistere på at inddrage forskningsbaseret viden i det praktiske sociale arbejde bliver nu belønnet med SFI's jubilæumspris på 25.000 kr.

ÆNDRET TANKEGANG

I dag har Herning Kommune evidensbaserede programmer, der dækker hele børneområdet, og de bruges også aktivt i det forebyggende arbejde. Og selv om han understreger, at de forskningsbaserede indsatser ikke kan erstatte de mange øvrige indsatser på området, så har indførelsen alligevel betydet en ændret tankegang:

"Det er klart, at de evidensbaserede metoder ikke er svaret på alle udfordringer. Men den måde at tænke på smitter af på andre områder, hvor der ikke er evidens. Altså, vores institutioner er nu også optaget af, hvordan

det så går de unge videre. Når vi gør sådan og sådan, hvad laver de unge så efter et halvt, et helt år eller efter to år? Det er ikke evidens eller forskning, men det er et forsøg på at lave noget systematisk vidensopsamling," forklarer Preben Siggaard.

De evidensbaserede programmer har også inspireret medarbejderne i Center for Børn og Forebyggelse til at inddrage forskningsresultater til at udvikle nye måder at arbejde på, fortæller han:

"På to af vores døgninstitutioner er vi nu i gang med to tiltag baseret på norsk forskning, som tyder på, at hvis man døgnanbringer børn, så har det størst effekt de første seks måneder. Men efter tre år kan det faktisk forværre deres problemer. Så derfor prøver vi at lave tidsbegrænsede anbringelser, hvor familiebehandling er en integreret del. Og modet til at prøve det har vi fra de andre evidensbaserede programmer, hvor vi også har prøvet at arbejde tidsbegrænset og inddrage familiebehandling i anbringelser."

SKÆRPER KRITISK SANS

Preben Siggaard er klar over, at de evidensbaserede metoder, som ofte bygger på detaljerede manualer, af nogen bliver beskyldt for at reducere medarbejdernes faglige råderum. Men han vurderer faktisk, at de styrker medarbejdernes kritiske sans:

"Traditionen for metodefrihed giver medarbejderne ansvar og gør, at man ikke bare bliver en nikke-dukke. Man bevarer sin sunde skepsis og kritiske distance. Men man ikke har metodefrihed til at gøre noget, som man ikke ved virker. De evidensbaserede programmer betyder ikke, at vi i Herning visiterer alle til én bestemt ting. Men det betyder, at vi er nysgerrige og forsøger at sikre, at den palet, som vi visiterer efter, er med ting, som vi ved virker," forklarer han og uddyber:

"Med de evidensbaserede metoder bliver man jo vant til at læse forskningslitteratur og til at interessere sig for ny viden, og det smitter til andre områder. Man bliver kritisk over for det, man møder. Det kan da være meget godt, det de gør i nabokommunen, men er det mest, fordi der er en dygtig ildsjæl, eller er der noget mere i det?" spørger han retorisk.

Ud over at have introduceret de evidensbaserede programmer arbejder Preben Siggaard i øjeblikket sammen med forskere fra SFI for at få mere viden om programmernes effekt i en dansk kontekst.

Preben Siggaard i samtale med SFI's administrerende direktør Jørgen Søndergaard, t.v., og SFI's forskningsdirektør Ole Gregersen t.h.

FAKTA OM SFI'S JUBILÆUMSPRIS

- Prisen er på 25.000 kr.
- Prisen er indstiftet i 2008 i anledning af SFI's 50-års jubilæum.
- Prisvinderen udpeges af SFI's bestyrelse.
- Det er anden gang prisen uddeles.
- Prisen gives til en person eller organisation, der har gjort en stor indsats for at få forskningsbaseret viden ud i praksis på velfærdsområdet.

Eliteforsker vil forstå unges stofbrug

I starten af februar modtog SFI-forsker Signe Ravn en bevilling fra Det Frie Forskningsråds prestigefyldte Sapere Aude-program. Med bevillingen fulgte næsten en million kroner og titlen som Ung Eliteforsker. Pengene skal bruges til at forske i unges brug af stoffer.

AF TRINE JØRGENSEN

FORSKER SIGNE RAVN

Hvordan kan man forklare, at nogle grupper af unge udvikler en vane med at tage stoffer, som bliver så indgroet, at man ikke længere oplever stofferne som risikofyldte, men blot ser dem som naturlig del af en festlig fredag aften?

Det er et af de spørgsmål, der driver Signe Ravns forskning. Og hendes forskningsprojekt fik et anerkendende nik fra Det Frie Forskningsråd, da Signe Ravn sammen med 39 andre af landets mest talentfulde unge forskere i starten af februar tildeltes en bevilling fra rådets prestigefyldte Sapere Aude-program. Med bevillingen følger titlen som Ung Eliteforsker og næsten en million kroner til at supplere Signe Ravns post.doc.-budget, der dermed lander på 2,7 millioner.

NÅR EN BANE BLIVER EN VANE

Pengene skal bruges til at dykke dybere ned i det emne, der har optaget Signe Ravn i hele hendes forskningskarriere: unges forhold til risiko, særligt i forhold til brugen af alkohol og stoffer.

"For mig er risiko et begreb, man kan bruge til at komme tættere på fx de unges stofbrug. Man havner jo tit i forklaringer om livsstil og social baggrund, når man ser på unges stofbrug, men jeg vil i projektet i stedet prøve at se på stofbruget som det, jeg kalder en ureflekteret, kropslig praksis – en vane, man ikke taler eller tænker så meget over. Blandt nogle grupper af unge kan der jo opstå en kultur, hvor man vænner sig til, at man tager to baner kokain, før man går i byen og egentlig ikke længere oplever det som spændende og grænseoverskridende. Risikoen bliver usynlig, og det fænomen vil jeg gerne se nærmere på."

MANGE SLAGS VIDEN

At risikoen ved stoffer bliver usynlig for de unge kan virke paradoksalt al den stund, at myndigheder og uddannelsesinstitutioner gennem mange årtier har gjort et stort stykke arbejde for at informere om og advare mod stofferne. Men så enkel er historien ikke i de unges hoveder, fortæller Signe Ravn.

"Jeg har tidligere arbejdet med området, og her har det faktisk overrasket mig, hvor lidt faktisk viden, de unge har om stoffer. Selvom de sikkert har fået tude ørerne fulde af information og advarsler, så konkurrerer den type faktuel viden med alt muligt andet. Man har måske fået en folder fra Sundhedsstyrelsen i skolen, men man får også input fra medier og populærkultur eller fra venner eller nogen, man bare hører om, der måske har prøvet noget. Man kan sige, at der er lag og hierarkier i de unges viden og opfattelse af stofferne, så billedet er slet ikke entydigt."

Signe Ravn håber, at hendes projekt kan skabe ny inspiration til, hvordan stofbrug blandt unge kan forebygges og forhindres. For det kan kaste lange skygger at feste lidt for hårdt igennem som ung – og at stofbruget har en social slagside, er der ingen tvivl om.

"Vi kan jo fx se, at unge på erhvervsuddannelserne ryger mere, dyrker mindre sport og tager flere stoffer. Det kan have nogle implikationer for, hvordan folks liv bliver på langt sigt, og det skaber en social ulighed i sundhed", fortæller Signe Ravn.

Forskningsprojektet om unge, risiko og stofbrug løber fra marts 2013 til sommeren 2016.

Tyrkiske indvandrægtespar bliver skilt hyppigere end tidligere

Ægteskaber, hvor begge ægtefæller har baggrund i Tyrkiet, går i dag næsten lige så ofte i stykker som ægteskaber mellem majoritetsdanskere, viser nyt forskningsprojekt på SFI. Årsagerne til dette er andet og mere end blot, at danskernes skilsmissevaner smitter, siger Anika Liversage, forskeren bag undersøgelsen.

AF JOURNALIST KIRSTEN HOLM-PETERSEN

I dag bliver personer med tyrkisk baggrund, som bor i Danmark, skilt hyppigere end tidligere. I denne gruppe er skilsmisser blevet 3-4 gange så almindelige, som de var i 1980'erne. Dermed er niveauet næsten nået op på det høje niveau, der findes blandt majoritetsdanskere.

"Tallene viser, at der er sket store forandringer i etniske minoritetsfamilier, i dette tilfælde blandt familier med baggrund i Tyrkiet. For 20 år siden blev familierne sammen næsten uanset hvad, og skilsmisseprocenterne lignede dem i deres oprindelsesland. Det gør de ikke i dag," siger Anika Liversage.

LIVET SOM FRASKILT VAR VANSKELIGT

Anika Liversage har analyseret udviklingen i skilsmissehyppigheden i ægteskaber indgået fra 1981 til 2007 mellem personer, der bor i Danmark, og hvor begge har "baggrund i Tyrkiet", det vil sige, at enten de selv eller deres forældre kommer fra Tyrkiet. Denne udvikling er sammenlignet med skilsmisser blandt majoritetsdanskere.

I første halvdel af 1980'erne lå skilsmisseraten – opgjort som antallet af skilsmisser set i forhold til antallet af bestående ægteskaber – for de tyrkiske ægtepar på omkring tre procent. Dette var tæt på de to procent, der dengang gjorde sig gældende i hjemlandet Tyrkiet. Danske ægtepars skilsmisserate lå dengang på over 12 procent. Tyve år senere er hyppigheden af skilsmisser blandt personer med tyrkisk baggrund vokset til at være næsten lige så høj som skilsmisseraten blandt majoritetsdanskere, der har ligget nogenlunde stabilt i de sidste tre årtier.

"En forklaring på den lave skilsmissehyppighed blandt herboende tyrkere i 1980'erne er, at begge ægtefæller dengang havde stærke rødder på landet i Tyrkiet, hvor skilsmisser ikke bare var sjældne men hvor livet for fraskilte også kunne være meget vanskeligt," forklarer Anika Liversage.

ØKONOMISK HJÆLP SOM ENLIG MOR

Men stigningen i de herboende tyrkiske indvandreres skilsmisserater er ikke bare ren kopiering af danske vaner. Også den måde, ægteskaberne er indgået på, og den danske samfundsmodel, har en destabiliserende virkning på ægteskaberne, siger Anika Liversage. Hun har interviewet 31 indvandrere med baggrund i Tyrkiet, som alle i Danmark er blevet skilt fra en person med tyrkisk baggrund. De fleste af de ægteskaber, som indgår i undersøgelsen,

er indgået mellem en person, der inden ægteskabet boede i Danmark og en ægtefælle, der

kom hertil fra Tyrkiet via familiesammenføring. Sådan var ægteskaberne ofte, inden familiesammenføringsreglerne blev strammet i 2002.

"I nogle af de ægteskaber har ægtefællerne næsten ikke kendt hinanden, før de blev gift, og fortæller, at de efter brylluppet oplevede ægteskabet som én stor fejltagelse. Samtidig kan personer, der bliver skilt i Danmark, ofte klare sig bedre her, end hvis skilsmissen var foregået i Tyrkiet. Man kan have mulighed for at tage en uddannelse eller få økonomisk hjælp som fx enlig mor, og dermed klare sig selv økonomisk som fraskilt. Begge dele kan betyde, at ægteskaberne nemmere kommer i farezonen," siger Anika Liversage.

FLERE FORVENTNINGER TIL ÆGTESKABET

En af de kvinder, Anika Liversage har interviewet, formulerer det sådan her: "Danmark er et meget kvindevenligt land... Se på mig, en enlig mor og samtidig en indvandrer, som ikke voksede op i Danmark. Jeg har haft muligheden for at uddanne mig og komme ind på arbejdsmarkedet... Hvis det ikke havde været muligt, ville jeg have været nødt til at stille mig tilfreds med min eksmand, og jeg ville have været meget ulykkelig".

For Anika Liversage er der yderligere forklaringer på stigningen i skilsmisser blandt indvandrere fra Tyrkiet og deres børn.

"I dag er der ofte flere forventninger til, at ægteskabet også skal være tilfredsstillende og varmt for den enkelte. Når man så kobler det med, at flere og flere tyrkiske indvandrere og efterkommere accepterer, at man kan gå fra hinanden, hvis man ikke har det godt sammen, frem for at blive sammen uanset omstændighederne, vil det uvægerligt føre til flere skilsmisser," siger Anika Liversage.

"JEG HAR HAFT MULIGHEDEN FOR AT UDDANNE MIG OG KOMME IND PÅ ARBEJDSMARKEDET... HVIS DET IKKE HAVDE VÆRET MULIGT, VILLE JEG HAVE VÆRET NØDT TIL AT STILLE MIG TILFREDS MED MIN EKS-MAND, OG JEG VILLE HAVE VÆRET MEGET ULYKKELIG."

ID Nr: 46648
SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K

MASKINEL MAGASINPOST

WWW.SFI.DK